

Stappenplan Cambreur College

bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling

Voordat de ondersteuningscoördinator een besluit neemt tot het doen van een melding bij Veilig Thuis en het bieden van hulp, moeten onderstaande stappen zijn doorlopen. De volgorde waarin deze stappen worden doorlopen is daarbij niet van belang. Alle onderdelen van het stappenplan moeten schriftelijk vastgelegd worden in een (leerling)dossier.

STAP 1 IN KAART BRENGEN VAN SIGNALLEN

- Breng de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling in kaart en leg ze vast. Zie voor mogelijke signalen **bijlage 1**.
- *De gesprekken die worden gevoerd, de stappen die worden gezet alsmede de besluiten die worden genomen op basis van deze signalen moeten worden vastgelegd.*
- Ook de gegevens waarover de zorgcoördinator beschikt die bovenstaande signalen tegenspreken, worden vastgelegd.

Instructie:

De ondersteuningscoördinator benoemt:

- gebeurtenissen, feiten en signalen;
- hypothesen en veronderstellingen en de status hiervan; en,
- bronnen van vastgelegde informatie afkomstig van derden.

Om signalen op te kunnen vangen moet er zicht zijn op leerlingen. Omdat in het voortgezet onderwijs de ondersteuningscoördinator niet dagelijks dezelfde leerlingen ziet, kan het opvangen van signalen worden bevorderd door:

- systematisch gesprekken te voeren met leerlingen;
- systematisch gesprekken te voeren met de afdelingsleiders en/of mentoren;
- informatie vanuit het primair onderwijs duidelijk in beeld te hebben;
- het gesprek aan te gaan met de ouders / leerling over de signalen. Dit kan bijdragen aan de verheldering, bevestiging of ontkrachting van de zorgen die er zijn voor de leerling.

Als er een vermoeden is van huiselijk geweld of kindermishandeling kan een gesprek met de leerling of ouders mogelijk het risico voor de leerling vergroten. Is dat aan de orde, dan is het verstandig niet gelijk met de ouders in gesprek te gaan en verder te gaan met **stap 2**. Mochten de signalen niet leiden tot een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling, dan kan het stappenplan hier worden beëindigd. Dit wordt in Magister vastgelegd.

STAP 2 COLLEGIALE CONSULTATIE

De signalen die opgevangen worden en leiden tot een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling moeten besproken worden met een deskundige collega. Dit als reden om de situatie beter te kunnen duiden.

Dit kan onder andere met:

- ondersteuningscoördinator
- interne ondersteuningsteam of het Externe ondersteuningsteam (EOT)

Indien het vermoeden wordt besproken in het interne ondersteuningsteam of het Externe ondersteuningsteam (EOT), kan de afweging gemaakt worden om het vermoeden in te brengen in een breder ondersteuningsteam. Bij een complexe problematiek kan een multidisciplinaire kijk wenselijk zijn, waarbij de mogelijkheid bestaat om externe partijen in te zetten. Bij externe partijen kan gedacht worden aan:

- de politie (wijkagent);
- jeugdzorg;
- leerplicht;
- schoolmaatschappelijk werk;
- gezinshulp;
- etc.

Het betrekken van ouders en leerlingen bij de zorgen, en de terugkoppeling naar degenen die het signaal inbrachten, zijn aandachtspunten bij de bespreking in het interne ondersteuningsteam of het Externe ondersteuningsteam (EOT).

Bij Veilig Thuis kan tevens een advies gevraagd worden over het betreffende vermoeden. Dit kan door middel van het aanleveren van anonieme gegevens.

Bij specifieke vormen van geweld advies vragen over (de risico's van) vervolgstappen

Indien er binnen de school onvoldoende specifieke kennis aanwezig is over de aanpak van specifieke vormen van geweld, huwelijksdwang, seksueel misbruik, vrouwelijke genitale verminking en eer gerelateerd geweld zal een beroep moeten worden gedaan op specifieke expertise. Daarnaast kan advies gevraagd worden aan Veilig Thuis.

Het bovenstaande dient vastgelegd te worden. Mocht het bovenstaande niet leiden tot een verder vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling, dan moet dit ook vermeld worden.

STAP 3 GESPREK MET DE LEERLING EN/OF OUDERS

Een afweging wordt gemaakt of dat het gesprek wordt aangegaan met de leerling alleen, de ouders van de leerling of een gesprek met de leerling en ouders samen.

Het eerste gesprek is vaak alleen met de leerling. Het uitgangspunt is wel dat ouders worden geïnformeerd over de signalen die school verneemt. Dit is vooral het geval als het kind minderjarig is en de ouder(s) het gezag hebben. Dit informeren van ouders kan achterwege gelaten worden als de veiligheid van de leerling, de ondersteuningscoördinator of een andere betrokkene niet gegarandeerd kan worden.

De consultatie bij **stap 2** kan ook gebruikt worden om te bespreken wie het gesprek met de leerling en/of ouders aangaat.

Advies over het voeren van het gesprek kan worden gevraagd aan een collega, de aandachtfunctionaris of het EOT, maar er kan ook advies gevraagd worden aan Veilig Thuis.

In het gesprek worden de volgende onderwerpen besproken:

- het doel van het gesprek wordt uitgelegd;
- de signalen, dat wil zeggen de feiten die de ondersteuningscoördinator heeft vastgesteld en de waarnemingen van wat hij heeft gezien worden besproken;
- de leerling en/of ouders wordt gevraagd om een reactie;
- na de reactie kan de ondersteuningscoördinator vertellen wat zijn interpretatie is van hetgeen hij heeft waargenomen en wat de reactie daarop is geweest van degenen die zijn geconsulteerd.

Geen gesprek met leerling en/of ouders

Van een gesprek met de leerling en/of ouders kan worden afgezien als:

- er duidelijke aanwijzingen zijn dat door het voeren van het gesprek de veiligheid van de leerling, de ondersteuningscoördinator of een andere betrokkenen in het geding zou kunnen komen;
- er goede redenen te zijn om te vermoeden dat door het aangaan van het gesprek de leerling het vertrouwen in de ondersteuningscoördinator zal verliezen en het contact met de ondersteuningscoördinator verbreekt. Wat tot gevolg heeft dat de leerling uit beeld raakt.

Overigens bestaat er ook een risico op een vertrouwensbreuk tussen de leerling en/of ouders en de ondersteuningscoördinator, als de ondersteuningscoördinator een melding doet bij Veilig Thuis zonder dit te bespreken met de leerling en/of ouders. Een gedegen afweging of er wel of geen gesprek gevoerd moet worden, is dus van zeer groot belang.

De gesprekken worden vastgelegd. Mochten de gesprekken niet leiden tot een verder vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling, dan moet dit ook vermeld worden.

STAP 4 WEEG DE AARD EN ERNST VAN HET GEWELD OF DE KINDERMISHANDELING

De ondersteuningscoördinator zal de signalen, het ingewonnen advies en de informatie uit de gesprekken met de leerling en/of ouders gebruiken om een inschatting te maken over:

- het risico op huiselijk geweld en kindermishandeling; en,
- de aard en ernst van dit geweld.

Deze weging wordt gemaakt in het interne ondersteuningsteam of het Externe ondersteuningsteam (EOT). In sommige gevallen is het ook wenselijk dat externe partijen bij dit overleg aansluiten, afhankelijk van de problematiek. Vervolgens wordt een afgestemde aanpak vastgesteld en uitgevoerd, gericht op de veiligheid van het kind en de ondersteuning vanuit ouders en ondersteuningscoördinator.

Indien er twijfels bestaan over de risico's, de aard of ernst van het geweld en/of over de te nemen vervolgstappen, moet advies worden gevraagd aan Veilig Thuis.

De weging moet worden vastgelegd. Als de inschatting is dat er geen zorgen zijn over (een dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling moet dit uitdrukkelijk vermeld worden. Hiermee wordt de meldcode afgesloten. Dit is ook het geval als er bijvoorbeeld kindproblematiek waargenomen is in combinatie met pedagogische onmacht van ouders, maar dit bedreigt niet de (emotionele) veiligheid van de leerling. Deze meldcode leent zich hier niet voor, maar er dient uiteraard wel bekeken te worden welke hulp de school kan bieden.

STAP 5 IS EEN MELDING NOODZAKELIJK EN KAN DE SCHOOL ZELF HULP BIEDEN?

Vervolgens moet de ondersteuningscoördinator met het onder geschetste afwegingskader de volgende vragen beantwoorden in deze volgorde:

- Is een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk?
- Is zelf passende en toereikende hulp bieden of organiseren mogelijk?

Het melden van mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling is een professionele norm en noodzakelijk in de volgende gevallen:

1. In alle gevallen van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid.
2. In alle andere gevallen waarin de ondersteuningscoördinator meent dat hij, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
3. Wanneer een ondersteuningscoördinator die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

AFWEGINGSKADER (behorende bij stap 5)

Afweging 1

Is er op basis van de stappen 1 tot en met 4 van de meldcode een vermoeden van (dreiging van) huiselijke geweld en/of kindermishandeling?

NEE: Sluit het dossier voor de meldcode onder vermelding van de bevindingen. Organiseer en biedt vervolgens hulp aan voor de gesignaleerde, niet tot onveiligheid leidende, problemen. Zorg ook dat hier een evaluatie van beschikbaar komt.

JA: Ga verder met afweging 2.

Toelichting

Als de inschatting in stap 4 is dat er geen zorgen zijn over (een dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling moet dit schriftelijk vastgelegd worden. Hiermee wordt het stappenplan van de meldcode afgesloten. Dit is ook het geval als er bijvoorbeeld kindproblematiek waargenomen is in

combinatie met pedagogische onmacht van ouders, maar dit niet de (emotionele) veiligheid van het kind bedreigt. Deze meldcode leent zich hier niet voor, maar er dient uiteraard wel bekeken te worden welke hulp de school kan bieden.

Afweging 2

Is de inschatting dat op basis van de stappen 1 tot en met 4 van de meldcode er sprake is van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid?

NEE: Ga verder met afweging 3

JA: Doe een melding bij Veilig Thuis. De stappen 3 tot en met 5 worden dat samen met Veilig Thuis doorlopen.

LET OP! Voordat een melding wordt gedaan bij Veilig Thuis, moet eerst hoofdstuk III van deze meldcode geraadpleegd worden.

Toelichting

Bij **acute onveiligheid** gaat het bijvoorbeeld om (een ernstig vermoeden van) seksueel geweld of (dreiging van) fysiek geweld, zoals het fysiek mishandelen van kinderen.

Voorbeelden van acute onveiligheid (zeker niet limitatief):

- Door geweld toegebrachte verwonding die medische behandeling behoeft;
- (Ernstig) letsel met een vermoeden dat dit is toegebracht, of een poging daartoe;
- Vermoeden van seksueel misbruik of seksueel geweld, of seksuele exploitatie van kinderen jonger dan 18 jaar (denk bijvoorbeeld ook aan de problematiek met loverboys);
- Acut onveilige situatie of zorg dreigt weg te vallen vanwege zelfmoordpoging, automutilatie, acut psychiatrisch beeld, intoxicatie door alcohol of drugs (geldt dus ook voor de situatie van ouders); en/of,
- Noodgedwongen vlucht van huis door (dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling.

Deze lijst kan uiteraard aangevuld of aangepast worden.

Bij **structureel onveilige situaties** zijn de volgende drie factoren van belang:

1. Herhaling van en/of het voortduren van onveilige situaties en/of geweld.

Soms stopt het geweld onvoldoende of keert het naar verloop van tijd weer terug. Eerder geweld is vaak de grootste voorspeller van herhaling.

2. Oudersignalen.

(Ernstige) problemen bij ouders kunnen een signaal zijn voor huiselijk geweld en/of kindermishandeling, denk aan:

- psychiatrische problematiek;
- licht verstandelijke beperking;
- verslavingsproblematiek; en/of,
- crimineel gedrag;
- werkloosheid, financiële problemen;
- zelf slachtoffer van kindermishandeling geweest;
- agressief gedrag of eerder geweld gebruikt tegen personen.

3. Leerling-signalen.

Niet altijd zullen er signalen zijn van leerlingen waaruit voortvloeit dat er sprake is van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. De ondersteuningscoördinator wordt geadviseerd om de signalen van de leerlingen niet leidend te laten zijn bij de afweging of er sprake is van structurele onveiligheid. Kijk naar het totaalbeeld om deze afweging te maken.

Voorbeelden van structureel onveilige situaties (zeker niet limitatief):

lichamelijk geweld:

de leerling wordt geslagen, geschopt, geknepen, gebrand etc.

psychisch geweld:

de leerling wordt afgewezen, aangezet tot afwijkend en/of antisociaal gedrag, gepest, getreiterd, gekleineerd, aan het kind worden extreem hoge eisen gesteld, een juiste vorm van onderwijs wordt onthouden.

lichamelijke verwaarlozing:

de leerling wordt (medische) verzorging en/of veiligheid onthouden, de leerling krijgt onvoldoende voedsel en/of kleding.

emotionele verwaarlozing:

de leerling wordt geestelijk verwaarloosd, geïsoleerd, genegeerd, genegenheid wordt onthouden en er is te weinig aandacht of tijd voor de leerling.

seksueel geweld:

de leerling wordt gedwongen seksuele handelingen te ondergaan, seksuele handelingen uit te voeren, getuige te zijn van seksuele handelingen van anderen of wordt gedwongen te kijken naar pornografisch materiaal;

en overige vormen van geweld en onveiligheid (zoals bijvoorbeeld eer gerelateerd geweld).

Bij **leerlingen die uit zichzelf om hulp vragen, bij wie dan ook binnen de school, of zich uiten bij (mogelijk) huiselijk geweld en/of kindermishandeling** betekent het veelal dat zij een acute crisis ervaren en vrezen voor hun eigen veiligheid of die van gezinsleden. In dit soort gevallen is het verstandig dat de zorgcoördinator afstemt met Veilig Thuis en de leerling welke vervolgstappen gezet moeten worden. Voornamelijk in de gevallen van huwelijksdwang en eer gerelateerd geweld.

Afweging 3

Is de school in staat effectieve hulp te bieden of organiseren om dreiging van (toekomstig) huiselijk geweld en/of kindermishandeling af te wenden?

NEE: Doe een melding bij Veilig Thuis. De stappen 3 tot en met 5 worden dat samen met Veilig Thuis doorlopen.

JA: Ga verder met afweging 4.

LET OP! Voordat een melding wordt gedaan bij Veilig Thuis, moet eerst hoofdstuk III van deze meldcode geraadpleegd worden.

Toelichting

Om de vraag te kunnen beantwoorden of dat effectieve hulp geboden of georganiseerd kan worden om de dreiging van (toekomstig) huiselijk geweld en/of kindermishandeling af te wenden, moet aan de volgende vier voorwaarden worden voldaan:

1. De school en betrokken (externe) partijen hebben de focus op stoppen van geweld en (duurzaam) herstel van de veiligheid.
2. Versterken van de veerkracht van de leerling en het herstel van de schade die bij de leerling is veroorzaakt.
3. Een gezamenlijke analyse en plan van de school en betrokken (externe) partijen met alle betrokkenen binnen het gezin waarbij begeleiding en/of hulpverlening op maat is gerealiseerd.
4. Als er meerdere (externe) partijen bij de situatie betrokken zijn, zijn er duidelijk afspraken over samenwerking en casusregie op veiligheid en hulpverlening. Bij complexere problematiek wordt afgestemd met Veilig Thuis.

Deze voorwaarden kunnen op schoolniveau verder ingekleed worden. (Daarbij kan gebruik gemaakt worden van het 'Basisdocument het afwegingskader in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling').

Als de ondersteuningscoördinator binnen de (samenwerkings)mogelijkheden van de school **onvoldoende:**

- mogelijkheden heeft om zich een actueel beeld van de veiligheid te ontwikkelen en/of;
- zicht kan krijgen op onveilige gebeurtenissen in de voorgeschiedenis en/of van de feiten die ten grondslag liggen aan de mogelijk geconstateerde onveiligheid en/of;

- mogelijkheden heeft om passende en samenhangende hulp te bieden of te organiseren met veiligheid als resultaat,

zal hij een melding moeten doen bij Veilig Thuis.

Afweging 4

Aanvaarden de leerling en de ouders hulp om dreiging van (toekomstig) huiselijk geweld en/of kindermishandeling af te wenden en zijn zij bereid zich hiervoor in te zetten?

NEE: Doe een melding bij Veilig Thuis. De stappen 3 tot en met 5 worden dat samen met Veilig Thuis doorlopen.

JA: Hulp bieden of organiseren, ga verder met afweging 5.

LET OP! Voordat een melding wordt gedaan bij Veilig Thuis, moet eerst hoofdstuk III van deze meldcode geraadpleegd worden.

Toelichting

Hierbij is het van belang dat de betrokkenen, alle leden van het gezin, maar ook het (bredere) netwerk van (informele) steunfiguren bereid en in staat zijn de voorgestelde hulp direct aan te gaan.

Als dat niet het geval is, dan zal een melding bij Veilig Thuis moet worden gedaan. Het betreft situaties waarin hulpverleners, zoals de school, hulp bieden bij zorgen over onveiligheid en deze hulp wordt afgehouden en/of de inzet van het gezin en betrokkene onvoldoende in beeld is.

Afweging 5

Leidt de hulp binnen de gewenste termijn tot de noodzakelijke resultaten ten aanzien van veiligheid en/of het herstel van de leerling en alle betrokkenen?

NEE: (Opnieuw) Melden bij Veilig Thuis

JA: Hulp afsluiten met afspraken over het volgen van toekomstige (on)veiligheid met betrokkenen en samenwerkingspartners.

LET OP! Voordat een melding wordt gedaan bij Veilig Thuis, moet eerst hoofdstuk III van deze meldcode geraadpleegd worden.

Toelichting

Een (herhaalde) melding bij Veilig Thuis vindt plaats in de volgende gevallen:

- in de situatie waarin de school en hulpverleners hulp bieden bij zorgen over onveiligheid en de hulp binnen de gewenste termijn niet leidt tot de noodzakelijke resultaten ten aanzien van de veiligheid en het welzijn van de leerling;
- als de problematiek ernstiger of groter blijkt dan verwacht; en/of,
- als de uitvoering van het hulpverleningsplan is vastgelopen.

Bij de beantwoording van deze vraag is het van belang dat duidelijk is afgesproken met de leerling, het gezin en de hulpverleners (de school en/of externe partijen) aan welke doelen en resultaten gewerkt wordt. Dit kan aan de hand van volgende vragen:

- Door wie en hoe wordt vastgesteld of de veiligheid voldoende is bereikt?
- Hoe wordt de veiligheid gemonitord en gedurende welke periode?

STAP 6 Na de melding

Na het doen van de melding bij Veilig Thuis stopt de hulpverlening niet.

De ondersteuningscoördinator blijft, waar mogelijk, de leerling ondersteunen en beschermen. Eventueel met hulp van externe partijen. Ook kan in overleg met Veilig Thuis bekeken worden welke gemeenschappelijke aanpak mogelijk is.

Melding bij Veilig Thuis

Gesprek met leerling en/of ouders

De ondersteuningscoördinator zoekt, voordat hij een melding doet bij Veilig Thuis, contact met de leerling en/of de ouders van de leerling. De ondersteuningscoördinator geeft aan dat hij een melding wil doen, wat dat betekent voor de leerling en/of ouders en met welk doel die melding wordt gedaan. Van dit contact kan worden afgezien als de ondersteuningscoördinator concrete aanwijzingen heeft dat door het voeren van het gesprek de veiligheid van de leerling of van een van de betrokkenen in het geding zou kunnen komen. Ook kan hiervan af worden gezien als de ondersteuningscoördinator goede redenen heeft om aan te nemen dat de leerling de contacten zal verbreken, waardoor hij uit het zicht raakt (zie ook **stap 3** van de meldcode).

Melding op naam of anoniem

Het uitgangspunt is dat de melding bij Veilig Thuis op naam wordt gedaan.

In sommige gevallen heeft de ondersteuningscoördinator op grond van wettelijke regels het recht om anoniem te blijven ten opzichte van het gezin. Dit is het geval wanneer de bekendmaking van de identiteit:

- een bedreiging vormt of kan vormen voor het kind of voor andere (minderjarige) kinderen in het gezin.
- een bedreiging vormt of kan vormen voor de ondersteuningscoördinator zelf of voor andere medewerkers.
- de vertrouwensrelatie met het gezin verstoort of kan verstoren.

Bij een melding op naam is het raadzaam om bij Veilig Thuis na te vragen welke informatie zij doorspelen aan het gezin. Wordt de melding één op één, door middel van bijvoorbeeld een afschrift, doorgespeeld aan het gezin of wordt enkel de naam en kort het onderwerp van de melding weergegeven?

Dit is relevant omdat de melding direct, zonder toelichting, bij de ouders terecht kan komen. In dat geval is het van belang om op voorhand rekening te houden met de formulering van de melding bij Veilig Thuis.

Op basis van deze informatie kan een afweging gemaakt worden door wie en op welke manier melding wordt gedaan bij Veilig Thuis.

Bijlage: Signalenlijst huiselijk geweld/ kindermishandeling (12-18 jaar)

Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met de leerling aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (andere gezinsproblemen, puberteitsproblematiek, overlijden van een familielid, enz.). Hoe meer signalen van deze lijst een leerling te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van huiselijk geweld/ kindermishandeling.

De signalen die op deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling (lichamelijke en psychische mishandeling, lichamelijke en psychische verwaarlozing en seksueel misbruik). Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken.

De signalen:

Lichamelijk welzijn

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden
- te dik
- slecht onderhouden gebit
- regelmatig buikpijn, hoofdpijn of flauwvallen
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- eetstoornissen
- achterblijvende motoriek

Gedrag van het kind

- timide, depressief
- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzucht
- overmatige masturbatie

tegenover andere kinderen:

- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- vluchtige vriendschappen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen
- tegenover ouders:
  - angstig, schrikachtig, waakzaam
  - meegaand, volgzaam
  - gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders
- agressief tegenover andere volwassenen:
  - angst om zich uit te kleden
  - angst voor lichamelijk onderzoek
  - verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

overig:

- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- slechte leerprestaties
- rondhangen na school
- taal- en spraakstoornissen
- alcohol- of drugsmisbruik
- weglopen
- crimineel gedrag

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijk welzijn

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen
- (angst voor) zwangerschap

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- veel wisselende seksuele contacten met leeftijdgenoten
- zoekt seksuele toenadering tot volwassenen
- prostitutie¹⁰

¹⁰ Deze signalenlijst is overgenomen uit de publicatie van het Nederlands Jeugdinstituut: Wolzak, A. (2009, 6e druk). Kindermishandeling: signaleren en handelen.